

การสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

(A SURVEY OF COMMUNITY AND NATURAL LEARNING RESOURCES: CASE STUDY AT MUANG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE)

รศ.ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง*

รศ.ดร.ศรียรรณ มีคุณ**

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สนับสนุนให้นำแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545, หน้า 12) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้นจำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากการเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งสร้างประสบการณ์ตรงต่อการดำรงชีวิต

ให้แก่ผู้เรียน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2544, หน้า 2) ดังที่ กรมวิชาการ (2540, หน้า 25) ระบุไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิตอาชีพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นจะต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง

ท้องถิ่นอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

*รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประกอบด้วยแหล่งโบราณสถานที่สำคัญของชาติจำนวนมากมีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งระบบนิเวศทางทะเลที่ควรแก่การศึกษาอนุรักษ์และถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังอย่างเป็นระบบ

จากความหลากหลาย ความสำคัญและความสมบูรณ์ของแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ของอำเภอเมืองดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรดำเนินการสำรวจรวบรวม และจัดจำแนกแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ให้เป็นระบบเพื่อเป็นเครื่องมือและฐานข้อมูลที่ใช้ในการบูรณาการความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและการเรียนรู้ของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สนใจทั่วไป อีกทั้งการสำรวจและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างสรรค์สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ตามนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ให้เป็นรูปธรรมอีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อจำแนกและจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตามสาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย

คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

3. เพื่อบันทึกและจัดเก็บข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในรูปแบบที่อ่านได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

ความสำคัญของการวิจัย

1. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีอะไรบ้าง ควรได้มีการรวบรวมและเผยแพร่อย่างเป็นระบบเมื่อจำแนกตามประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ
2. ผลการวิจัยใช้เป็นคู่มือครูในการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. เป็นคู่มือเพื่อใช้ในการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. ข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัย จัดจำแนกแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาติตามสาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5) ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 18 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านสวน ตำบลหนองรี ตำบลหนองข้างคอก ตำบลห้วยกะปิ ตำบลเสม็ด ตำบลเหมือง ตำบลอ่างศิลา ตำบลบางทราย ตำบลนาป่า ตำบลหนองไม้แดง ตำบลสำนักบก ตำบลคอนหัวฟ่อตำบลคลองตำหรุ ตำบลบ้านปึก ตำบลบ้านโหนดตำบลมะขามหย่ง ตำบลบางปลาสร้อยและตำบลแสนสุข

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งหรือที่รวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และภูมิปัญญาต่างๆ ซึ่งครูหรือผู้เรียนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือสื่อในการเรียนการสอนได้ ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัตถุและทรัพยากรทางสังคม

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งหรือที่รวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และภูมิปัญญาต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนซึ่งครูหรือผู้เรียนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือสื่อในการเรียนการสอนได้

3. แหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติ หมายถึง แหล่งหรือที่รวมข้อมูล ข่าวสารและความรู้ต่างๆ

ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา แม่น้ำ พืช สัตว์ป่าไม้แร่ธาตุและสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีในชุมชนและสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนได้

4. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่ใช้เพื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภทได้แก่

4.1 แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล

4.2 แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม

4.3 แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ

4.4 แหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์

5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบจำแนก (Classification Research) โดยมุ่งจำแนกแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นหมวดหมู่ตามสาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และสุขศึกษาและพลศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology)

การเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาวิจัย ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงคุณค่าต่อการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีแหล่งข้อมูลสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นที่รวมของแหล่งโบราณสถานที่สำคัญของชาติจำนวนมาก มีความหลากหลายทางชีวภาพด้านพันธุ์ไม้พื้นเมืองและพันธุ์สัตว์ป่าประจำถิ่นและระบบนิเวศบริเวณชายฝั่งทะเลและอาชีพต่างๆ ที่ควรแก่การศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data)

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งเก็บข้อมูลอื่นๆ เช่น เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ หรือข้อมูลที่ไม่สามารถเก็บจากภาคสนามได้

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การสังเกต (Observation)

การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตมีการดำเนินการดังนี้

2.1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

(Participatory Observation) คือ การสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการเก็บข้อมูล ทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และแปลความหมายได้ถูกต้อง จากนั้นจึงทำการจดบันทึกข้อมูล

2.1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

(Non – participatory Observation) คือการสังเกตโดยคณะผู้วิจัยเฝ้าดูเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ภายนอกโดยไม่เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูลจากมุมมองของผู้อยู่ภายนอกกิจกรรม

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลควบคู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

2.2.1 การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง

ไม่จำกัดคำตอบ เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นมีลักษณะเป็นการสนทนาพูดคุยและซักถามปัญหาทั่วไปโดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้กล่าวนำเพื่อให้ผู้ตอบเล่าเรื่องโดยอิสระเป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ทำให้ได้ข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งนำไปสู่การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีอื่นๆ

2.2.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key Informant Interview) เป็นการสัมภาษณ์

บุคคลต่าง ๆ ในหมู่บ้านที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลต่าง ๆ ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยเครื่องมือประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. **แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ** เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติของอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยสร้างเป็นแนวคำถามเพื่อครอบคลุมขอบเขตของการวิจัย เนื้อหาของคำถามมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลเป็นคำถามที่สามารถเข้าใจได้ง่ายเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

2. **สมุดบันทึก** เป็นเครื่องมือในการบันทึกข้อมูลขณะอยู่ในพื้นที่ภายหลังการสัมภาษณ์และการสังเกต รวมทั้งการจดบันทึกรายละเอียดภายหลังการสำรวจพื้นที่ในแต่ละครั้ง โดยแบ่งหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. **กล้องบันทึกภาพ** เป็นเครื่องมือในการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. **เครื่องบันทึกเสียงขนาดเล็ก** เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ในกรณีให้ผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมและกรณีที่รายละเอียดของข้อมูลมากเพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องแม่นยำ (Validity) และมีความเชื่อถือได้ (Reliability) สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation Technique) ดังนี้

1. **การตรวจสอบด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)** การเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2. **การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation)** ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง และสอบถามจากบุคคลเดียวกันหลายครั้งเพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

3. **การตรวจสอบเชิงทฤษฎี (Theory Triangulation)** ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ กับแนวคิด และทฤษฎีด้านการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการนำไปใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจำแนกชนิดข้อมูล (Typologies) โดยแบ่งกลุ่มแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาติของที่ต่าง ๆ ในอำเภอเมือง ตามสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและ

เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ ตามลำดับ
โดยการวิเคราะห์รายละเอียดตามมาตรฐาน
การเรียนรู้ของหลักสูตรดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

ผลการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
และธรรมชาติ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
ปรากฏดังนี้

1. พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ
ที่สำคัญ 4 ประเภท ได้แก่

1.1 แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง
บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ
ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ แก่ผู้สนใจ
ในเรื่องของชุมชนได้ บุคคลดังกล่าวได้แก่
นายเอื้อ นัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจำนงค์
มีความรู้ด้านการทำกะปิ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์
ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม
(พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม
มีความรู้ด้านประวัติชุมชนและพันธุ์ไม้ต่างๆ
คุณพัชรา ศรีสำอางค์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ
นายเชี่ยน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกร
นาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และ
ภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกลาป้า นางวราภรณ์
แจ้งเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรี
พัฒนาผาสูกสัมพันธ์ นางสาย เสริมศรี ประธาน
กลุ่มทอผ้าอ่างศิลา นายสถาพร พฤษมณีกุล
ภูมิปัญญาการออกแบบลายผ้าอ่างศิลา และ
คุณชนพร พันภัยพาล ประธานกลุ่มผ้าบาติกเสมีด
เป็นต้น ซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ
และไม่เป็นทางการ

1.2 แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม

หมายถึง กิจกรรมด้านประเพณี วัฒนธรรม
การเล่นพื้นเมืองและพิธีกรรมต่างๆ ในเขตอำเภอ
เมือง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบแหล่งเรียนรู้
ประเภทกิจกรรม ได้แก่

ประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีเก่าแก่
ดั้งเดิมของจังหวัดชลบุรี เป็นกิจกรรมฉลอง
งานบุญ อย่างหนึ่ง เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11
ชาวบ้านจะเตรียมปัจจัยไทยธรรมบรรทุกเกวียน
ไปวัดเพื่อช่วยกันจัดเตรียมงานที่ศาลาวัด สำหรับ
การเทศน์มหาชาติในวันรุ่งขึ้นเป็นประเพณี
ที่ดำเนินอยู่ในชุมชนในอำเภอและอำเภอรอบๆ
อำเภอเมือง ซึ่งปัจจุบันทุกอำเภอจะจัดประเพณี
วิ่งควาย รวมกันที่อำเภอเมืองหน้าศาลากลาง
จังหวัดชลบุรี ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี

ประเพณีกินเจ เป็นประเพณีถือศีล
เพื่อล้างบาป และให้หมดเคราะห์กรรมต่าง ๆ
ประเพณีกินเจจะเริ่มในวันที่ 1 เดือน 3 ของจีน
ทุกปี เป็นเวลา 10 วัน การกินเจต้องกินก่อนถึง
พิธี 3 วัน เพื่อเป็นการล้างท้อง เมื่อเริ่มกินเจ
ในวันพิธี ผู้กินจะต้องนุ่งขาวห่มขาวเป็นเวลา 13 วัน
เป็นประเพณีที่จัดกันทั่วไปในจังหวัดชลบุรี แต่จะ
จัดเป็นที่ใหญ่ร่วมกันทุกปีในอำเภอเมืองชลบุรี

ประเพณีวันไหล วันทำบุญขึ้นปีใหม่ของ
ชาวทะเล โดยกำหนดหลังวันมหาสงกรานต์
ประมาณ 5-6 วันเดิมเรียกว่าประเพณีก่อพระทราย
น้ำไหล วัดโคกอยู่ใกล้แม่น้ำ ห้วย หนอง คลองบึง
ในบริเวณนั้นก็จะจัดประเพณีขึ้น โดยชาวบ้าน
จะช่วยกันขนทรายตามชายหาดใกล้ ๆ เข้าวัด
ทำให้วัดนั้น ๆ ได้รับประโยชน์ในการใช้ทราย
ก่อสร้างเสนาสนะและปูชนียสถานในวัด

หรือถมบริเวณวัด ปัจจุบันนอกจากชนทรายมาวัดแล้วยังมี การก่อพระทรายที่ชายทะเลบริเวณใกล้วัด เช่น ที่หาดบางแสน และหาดบางแสนล่าง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ประเพณีทำบุญกลางบ้าน งานบุญกลางบ้านถือได้ว่ามีขึ้นพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน การทำบุญกลางบ้านเป็นงานบุญที่น่าสนใจและแตกต่างไปจากการทำบุญอื่น ๆ ซึ่งแทนที่จะทำบุญกันที่วัด ที่อาคารหรือที่บ้าน แต่จะทำบุญ ณ บริเวณลานกว้างกลางหมู่บ้าน อันเป็นที่สาธารณะ หรือลานวัดร้าง หรือลานท้องนา โดยนำเอาความเชื่อเรื่องผี และโบราณเข้ามาผสมผสานกับพิธีทางพุทธศาสนา คือ มีการสวดมนต์เย็น (สวดพระปริตร) ในบริเวณพิธี และในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นก็จะมีการสวดมนต์ทำบุญเลี้ยงพระสงฆ์ มักจัดขึ้นในชุมชนที่มีผู้คนหนาแน่น เช่น ตลาดบางพระ ตลาดหนองมน และตลาดชลบุรี เป็นต้น

ประเพณีคนตายตีฆ้อง สมัยก่อนเมื่อมีคนตายที่บ้านใด บ้านนั้นจะต้องตีฆ้องเป็นสัญญาณบอกให้เพื่อนบ้านทราบ เรียนกันว่าตีฆ้องคนตาย เมื่อมีเสียงดังกังวานขึ้นในหมู่บ้านใดก็จะเป็นสัญญาณบอกให้ชาวบ้านทราบว่ามีคนตายขึ้นแล้ว ตำบลนั้น ทุกคนในหมู่บ้านจะสวดงานที่ทำมา ยังบ้านเจ้าของเสียงฆ้องทันที เพื่อช่วยกันจัดงานศพ และทำบุญ ปัจจุบัน อาจไม่มีการตีฆ้อง แต่ยังมีการช่วยกันทำบุญเมื่อมีคนตายกันอย่างจริงจัง และยังมีการทำบุญเช่นนี้กันทั่วไปในชุมชนต่างๆ ในอำเภอเมืองชลบุรี

นอกจากนี้ยังมีการละเล่น ที่ชาวชลบุรี อำเภอเมืองยังสืบทอดอยู่คือ

สละบ้า เล่นกันที่ลานวัดหรือลานบ้าน แถบตำบลบ้านสวน และตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี ตลอดจนสถานที่อื่น ๆ ผู้เล่นจะแบ่งออกเป็นสองฝ่าย อุปกรณ์การเล่น คือ เปลือกหอยแครง กับลูกสละบ้าที่กลึงจากไม้ ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจะผลัดกันเล่นท่าต่าง ๆ เช่น ลื่อนึง ยิงคืด หรือ ทอยหนีบ เมื่อเล่นหมดทุกท่าแล้วส่วนมากจะปรับให้ผู้แพ้รำ

ลูกช่วง การเล่นลูกช่วงจะเล่นกันที่ลานวัดหรือลานบ้านแถบตำบลเหมือง และบ้านท้ายดอน อำเภอเมืองชลบุรี ในระหว่างเทศกาลสงกรานต์ โดยจะเล่นกันเกือบทุกวันเวลาบ่ายถึงเย็น การเล่นลูกช่วงของชาวตำบลเหมืองมี 3 แบบ คือ ช่วงวง ช่วงรำ และช่วงเชลย การเล่นลูกช่วงให้ความสนุกสนาน ได้ออกกำลังกาย สร้างความสามัคคี โดยเฉพาะหนุ่มสาวเล่นกันมากเมื่อเลิกงานแล้ว ในช่วงสงกรานต์และได้รับความเพลิดเพลินใจด้วย

ผีกระด้างหรือผีนางด้วง จะเล่นกันลานบ้านระหว่างสงกรานต์ตามแหล่งที่เล่นสละบ้าเช่นเดียวกัน เช่นที่ ตำบลบ้านเหมือง ตำบลท้ายดอน โดยเล่นเพื่อความ สนุกสนาน และหาของที่หายไป จะเล่นในเวลากลางคืน ผีกระด้างจะพาคนทรงเดินหรือวิ่งไปยัง ที่ที่ของหายไป และสามารถช่วยหาของได้

ผีลอบ การเล่นผีลอบนิยมเล่นกันที่ลานบ้านในระหว่างเทศกาลสงกรานต์ โดยเล่นตอนกลางคืน ที่ตำบลแสนสุข ตำบลบ้านปึก

หมากรุกคน หมากรุกคนนิยมเล่นระหว่างสงกรานต์ หรือในงานมงคลต่าง ๆ ที่ลานวัดหรือลานบ้าน ตำบลบ้านโขด

อำเภอเมืองชลบุรี ผู้เล่นหมากรุกคน มีจำนวนรวม 35 คน การเล่นหมากรุกคนถือเป็นการเล่นที่ให้ความ สนุกสนานและฝึกปฏิภาณไหวพริบอย่างหนึ่ง

1.3 แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ หมายถึง อาคารสถานที่ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ ตามความต้องการ และความสนใจ ได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้ พบว่า แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ วัดใหญ่อินทาราม ภาพเขียนในวัดนี้ ที่มณฑปหลังพระอุโบสถเป็นฝีมือ ช่างสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ตอนบนเขียนเป็นภาพเทพชุมนุมขนาดใหญ่ แบบพระที่นั่งพุทธไสสวรรคที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ส่วนตอนล่างเขียนเป็นภาพมารวิชัย มีพระนางธรณีบิดมวยผมกับเรื่องทศชาติต่อ มาเมื่อสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และประดับด้วยขามต่างๆ ที่มีเครื่องลายครามและลายที่ฝาผนังพระอุโบสถ นอกจากนี้ ยังมีธรรมเนียมรักปิดทองประดับกระจก มีรูปสัตว์หิมพานต์จำหลักเป็นตัว ๆ เช่น คชสีห์ ราชสีห์ และม้า เรียงกันเป็นชั้นบันไดไปยังพื้นธรรมาสน์ นับว่าเป็นการประดิษฐ์ที่มีค่ามาก

แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวชลบุรีได้พร้อมใจกันสร้างขึ้น เมื่อปี 2509 ประดิษฐานอยู่ ณ หอพระริมถนนวชิรปราการห่างจากศาลากลางจังหวัด 500 เมตร พระพุทธสิหิงค์องค์นี้เป็นองค์จำลองมาจากองค์จริง เป็นที่เคารพสักการะของชาวชลบุรี หอพระบริเวณด้านหลังศาลากลาง

จังหวัด เป็นอาคารแบบตรีมุข ตั้งอยู่บนฐานไฟที่ยกระดับเป็นสองชั้น โดยมีพนักลูกกลมล้อมรอบ ฐานไฟด้านบนทำเป็นห้อง ด้านข้างเจาะเป็นหน้าต่างแบบโค้ง ไม่มีการตกแต่งชั้นบนสุดเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธสิหิงค์ ตึกมหาราชสร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นศิลปะผสมแบบตะวันตกหันหน้าออกทะเล ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบล อ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี ปัจจุบัน เป็นพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราช ตึกราชินี สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นศิลปะผสม แบบตะวันตกหันหน้าออกทะเล ตั้งอยู่ในท้องที่ ตำบล อ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี ปัจจุบันเป็น พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราช สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล ตั้งอยู่ภายใน มหาวิทยาลัยบูรพา ถนนลงหาดบางแสน สร้างขึ้นและเปิดทำการในปี พ.ศ. 2528 จัดออกเป็น 3 ส่วน คือ พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์ทางทะเล สถานเลี้ยงสัตว์ น้ำเค็มและห้องปฏิบัติการวิจัย

1.4 แหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์
ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งมีชีวิต การประกอบอาชีพการดำเนินชีวิตประจำวัน ในรูปแบบจำลองของจริง และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ที่พบใน อำเภอเมืองมีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา 2 แห่ง สถานศึกษาอาชีวศึกษา 11 แห่ง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล 49 แห่ง และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชน 31 แห่งมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นธรรมชาติที่มีชื่อเสียง หาดทรายธรรมชาติ คือ หาดบางแสน และสถานที่อื่นๆ เช่น เขาสามมุข

มีเจ้าแม่สามมุขเป็นที่เคารพบูชาแก่ชาวประมง และชาวชลบุรี อ่างศิลา เป็นแหล่งธรรมชาติ ประกอบอาชีพด้านประมง และอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

สำหรับแหล่งเรียนรู้ที่เป็นอาชีพนั้น มีแหล่งที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้มาก ได้แก่ อาชีพครกหินอ่างศิลา ผ้าทออ่างศิลา นาเกลือ คลองตำหรุ น้ำตาลปีกนาป่า น้ำฝรั่งสดหนองข้างคอก ผ้าบาติกเสม็ด และข้าวหลามหนองมน เป็นต้น

2. ผลการจำแนกและจัดกลุ่มแหล่งเรียนรู้ ในชุมชนและธรรมชาติตามสาระการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 สรุปได้ดังนี้

2.1 สาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถ นำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้จำนวน 4 ประเภทได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาส วัดใหม่เกตงาม นายเอื้อ นัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจำนงค์ มีความรู้ด้านการทำจะเข้ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์ ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา คุณพัชรา ศรีสำอางค์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ นายเขียน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรนาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และ ภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกนาป่า นางวราภรณ์ แจ่มเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรี พัฒนาผาสูกัมพันธ์ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหล บางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรมฝาผนังวัดต่างๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคล

สิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น การประกอบอาชีพต่างๆ

2.2 สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ จำนวน 4 ประเภทได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม นายเอื้อ นัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจำนงค์ มีความรู้ด้านการทำจะเข้ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์ ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา คุณพัชรา ศรีสำอางค์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ นายเขียน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรนาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และ ภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกนาป่า นางวราภรณ์ แจ่มเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรี พัฒนา ผาสูกัมพันธ์ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหล บางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรมฝาผนังวัดต่างๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคล สิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น การประกอบอาชีพต่างๆ

2.3 สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถ นำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้จำนวน 3 ประเภทได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เช่น ประเพณีทำบุญกลางบ้าน วิ่งควายเรียนรู้ในแง่ของ ความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ประเภท สถานที่และแหล่งธรรมชาติเช่น สถาบันวิทยาศาสตร์ ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา ป่าชายเลนตำบลดเสม็ด เป็นเป็นแหล่งศึกษาด้านวิทยาศาสตร์

โดยตรง แหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ และอาชีพต่าง ๆ ที่สามารถศึกษาในแง่วิทยาศาสตร์ได้มากมาย

2.4 การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม นายเอื้อ นัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจ้านงค์ มีความรู้ด้านการทำจะเข้ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์ ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา คุณพัชรา ศรีสำอางค์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ นายเขียน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรนาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกลาป่านางวราภรณ์ แจ่มเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรีพัฒนาผาสูกสัมพันธ์ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหลบางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรมฝาผนังวัดต่าง ๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น การประกอบอาชีพต่าง ๆ

2.5 การเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา พบแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติและชุมชนที่นำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้จำนวน 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหล บางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น

จิตกรรมฝาผนังวัดต่าง ๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น แหล่งธรรมชาติ และการประกอบอาชีพ ต่าง ๆ

2.6 การเรียนรู้ศิลปะ พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัชศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหล บางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรม ฝาผนังวัดต่าง ๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น แหล่งธรรมชาติ และการประกอบอาชีพต่าง ๆ

2.7 การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้จำนวน 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม นายเอื้อ นัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจ้านงค์ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์ ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา คุณพัชรา ศรีสำอางค์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ นายเขียน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรนาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกลาป่านางวราภรณ์ แจ่มเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรีพัฒนาผาสูกสัมพันธ์ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรมฝาผนังวัดต่าง ๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภท

วัสดุอุปกรณ์ เช่น แหล่งธรรมชาติ และ การประกอบอาชีพต่างๆ

2.8 สาระเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ จำนวน 4 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล เช่น หลวงพ่อวิรัช ศรีงาม (พระครูธรรมธร) เจ้าอาวาสวัดใหม่เกตงาม นายเอื้อ ฉัตรเฉลิม นายอุทัย เนื่องจำนงค์ มีความรู้ด้านการทำจะเข้ คุณขจร รุ่งเรืองศิลาทิพย์ ประธานกลุ่มครกหินอ่างศิลา คุณพัชรา ศรีสำอังก์ มีความรู้ด้านการทำกะปิ นายเขื่อน อายุเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรรนาเกลือ คุณประหยัด กอบทรัพย์ มีความรู้และภูมิปัญญาด้านน้ำตาลปีกลาป่า นางวรารมณ แจ่มเจริญ ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสตรีพัฒนาผาสูกัมพันธ์ เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม เช่น เทศกาลวันไหลบางแสน ประเพณีกินเจ ประเพณีวิ่งควาย แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ และแหล่งธรรมชาติ เช่น จิตกรรมฝาผนังวัดต่างๆ พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคลสิรินาถ และแหล่งเรียนรู้ประเภท วัสดุอุปกรณ์ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติและ การประกอบอาชีพต่างๆ

3. ผลการบันทึกทำเนียบและข้อมูล แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ทำให้สามารถสืบค้นได้ด้วยคอมพิวเตอร์

อภิปรายผล

จากผลการสำรวจและการจำแนก แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการสำรวจพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและ

ธรรมชาติ 4 ประเภทได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่และแหล่งธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอเมืองชลบุรี เป็นเป็นชุมชนเก่าแก่ มีโบราณสถานและสถานที่สำคัญจำนวนมาก มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ มีภูเขา ทะเล พร้อมกับมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ดึกอากาศ และมีความหลากหลายทางอาชีพอีกด้วย

2. จากการจำแนกแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตามสาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่าทุกสาระการเรียนรู้สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ประเภทวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งพบว่า มีอาชีพหลายอาชีพ ซึ่งอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล จึงมีอาชีพที่หลากหลาย ที่ควรศึกษา เหมาะสำหรับการเรียนรู้ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้แก่ สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และสุขศึกษาและพลศึกษา สามารถเลือกใช้แหล่งเรียนรู้บางประเภท ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ส่วนใหญ่มีมาตรฐานการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและธรรมชาติของอำเภอเมือง ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ แหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น

ทุกๆ สารการเรียนรู้จึงสามารถนำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น มาใช้ได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5; ลัดดา คีลน้อย, 2545, หน้า 34 - 38) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุเมธ ปานะถึก (2545) ซึ่งพบว่าการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่นเป็นการปฏิรูปการเรียนการสอน เพื่อสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรเพื่อการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) ซึ่งพบว่าแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่ครูใช้สอนส่วนใหญ่ได้แก่ ชุมชนและท้องถิ่น วัด และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนสิ่งที่นักเรียนได้รับจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนได้แก่การฝึกหาความรู้ การแก้ปัญหา การตรงต่อเวลา อาชีพใหม่ ๆ การใช้สื่อหาความรู้ใหม่ ๆ

จากการพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในอำเภอเมืองชลบุรีจำนวนมาก จึงเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจและรักชุมชนมากขึ้น ดังที่ สมพงษ์ สวัสดิวงศ์ (2547) พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เรื่องประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ นักเรียนมีความพึงพอใจในการสอน และนักเรียนมีความรักความภูมิใจต่อท้องถิ่นของตน

3. จากการบันทึกทำเนียบ และข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีในรูปแบบที่อ่านได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้สามารถสืบค้นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

ที่รวบรวมได้โดยสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครู และผู้เรียน ซึ่งสามารถเรียนรู้หรือนำไปประกอบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของนัยนา สุนารักษ์ (2545) ซึ่งวิจัยและพัฒนาแหล่งวิทยาการชุมชนในจังหวัดสกลนคร สำหรับมาตรฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่าฐานข้อมูลแหล่งวิทยาการชุมชนในจังหวัดสกลนคร เป็นประโยชน์อย่างสูงในการสืบค้นข้อมูลแหล่งวิทยาการชุมชนในจังหวัดสกลนคร สำหรับมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตตานันท์ ลมสูงเนิน (2547) ซึ่งพบว่าการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โรงเรียนบ้านแก่งยาว อำเภอบ้านเขว้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ทำให้โรงเรียนบ้านแก่งยาวมีระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เรียกใช้ง่าย ทันต่อเหตุการณ์ ถูกต้อง ครบถ้วน ตรงตามความต้องการของครูและเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5. จากการพบแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในอำเภอเมืองชลบุรี จำนวนมาก และแต่ละประเภทของแหล่งเรียนรู้สามารถนำมาใช้ให้กับสาระการเรียนรู้ได้เกือบทุกสาระก็เนื่องจากว่า แหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทจะมีความหลากหลายในตัวเอง เช่น ประเพณีวิ่งควาย สามารถเป็นแหล่งศึกษาทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา

ก็เนื่องด้วยประเพณีดังกล่าวผสมผสานประวัติศาสตร์ ภาษาไทย ความเชื่อ ความสามัคคี ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับ การคำนวณ ทักษะ ตลอดจน ด้านสุขภาพ และอาชีพทางการเกษตรด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาในเขตศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ และใช้ในการเรียนการสอนในระบบ โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

2. ควรจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกๆ สาระพร้อมกัน

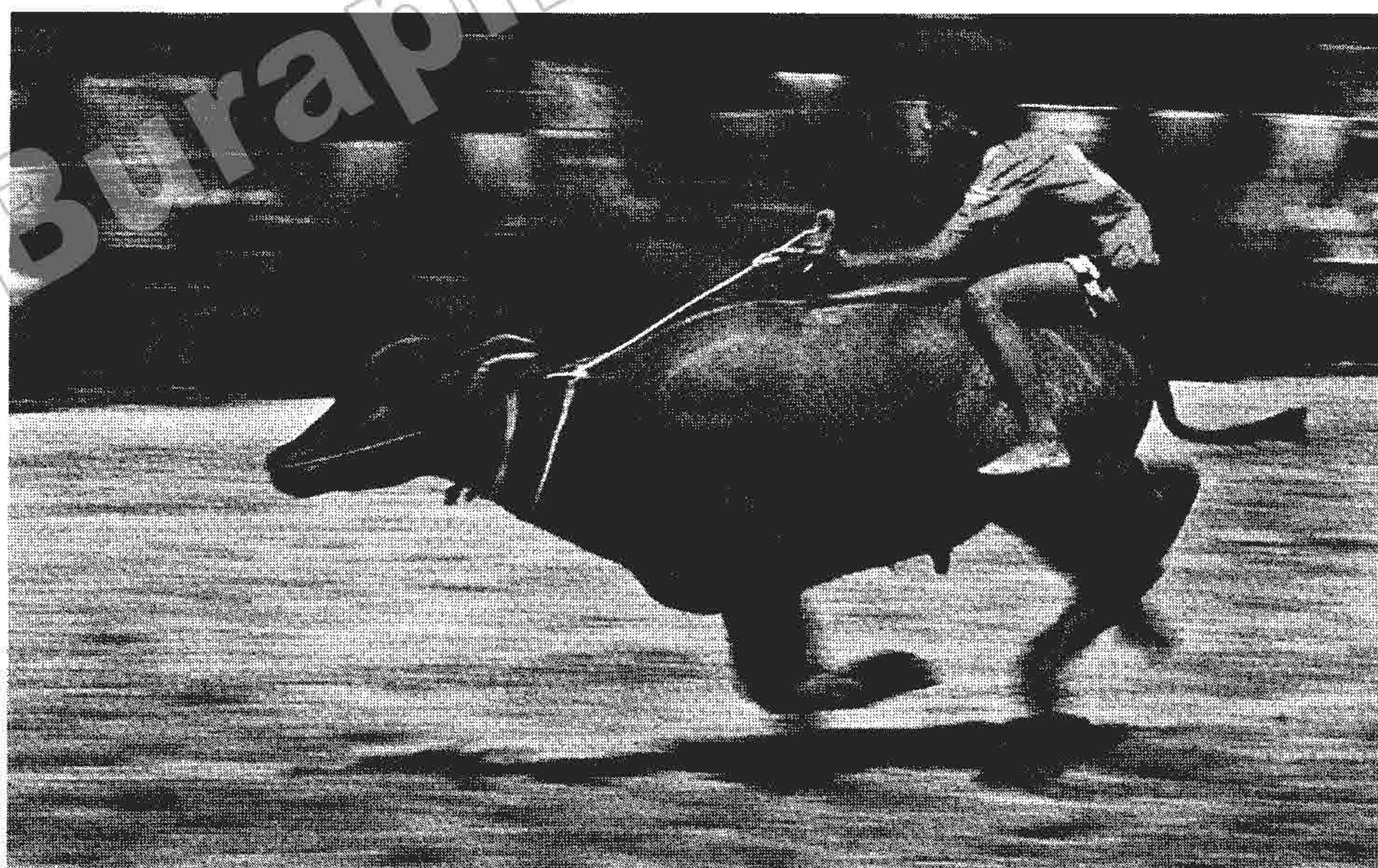
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนควรดำเนินการอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติอย่างจริงจัง และมีความยั่งยืน เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอเมืองชลบุรี ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสม

2. ควรศึกษารูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้านต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การละเล่นพื้นบ้าน โบราณสถาน โบราณวัตถุ

3. ควรศึกษารูปแบบการปลูกฝังค่านิยมในการรักท้องถิ่นของเยาวชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิตตานันท์ ลมสูงเนิน. (2547). การพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้โรงเรียน บ้านแก่งยาว อำเภอบ้านเขว้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทัศนีย์ สุภเมธี. (2532). หลักสูตรการจัดการประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2545). การรวบรวมแหล่งความรู้ไปสู่งานวิจัยวิชาสังคมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์, 26 (2), 34 - 38.
- วาสนา ชาวหา. (2533). เทคโนโลยีทางการศึกษา. ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- สมพงศ์ สวัสดิวงศ์. (2547). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ประเพณีวันสารทเดือนสิบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2540). การศึกษาชุมชน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุเมธ ปานะถึก. (2545). การวิจัยและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนนากอกวิทยาการ จังหวัดหนองบัวลำพู. วันที่ค้นข้อมูล 15 สิงหาคม 2549 เข้าถึงได้จาก <http://thaiedsearch.org/result/info2.php?id=5963>.
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2545). 20 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้ โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. ม.ป.ท.